

Sait Faik'in Öykülerinde Toplumsal Cinsiyet

Selen ÖZCİVANOĞLU

İstanbul Üniversitesi

Cerrahpaşa Hasan Âli Yücel Eğitim Fakültesi

selen.ozcivanoglu@iuc.edu.tr

Özet

Bu çalışma, Sait Faik Abasıyanık'ın ilk dönem eserlerinden biri olarak kabul edilen “Şahmerdan” adlı kitabında yer alan 19 öyküdeki toplumsal cinsiyet rollerinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Öykülerin toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında incelendiği bu çalışma, nitel araştırma yaklaşımıyla yapılandırılmıştır. “Şahmerdan” adlı eserdeki toplumsal cinsiyet rolleri ile ilgili veriler; öykülerdeki kadın ve erkek karakterlerin sayısı, meslekleri, ev içi ve ev dışı rolleri, kişilik özellikleri olmak üzere 4 kategoride toplanmış ve betimsel analiz yöntemi ile yorumlanmıştır. Araştırma sonucunda; kadın karakterlere erkek karakterlerden daha az yer verildiği, kadınlar için sınırlı meslek rolleri bulunurken erkeklerde meslek çeşidinin arttığı, ev içi rollerde kadına düşen pay fazla iken ev dışı rollerde erkek karakterlerin büyük pay sahibi olduğu, kadınlar için daha zayıf özelliklerin, erkekler için ise daha güçlü nitelermelerin tercih edildiği saptanmıştır. Elde edilen bulgular, Sait Faik'in toplumun kadın ve erkeğe bakışı ile hem erkek hem de kadına dayatılan toplumsal cinsiyete ilişkin rolleri eserlerinde eleştirel bir bakış açısıyla çeşitli yaşam izlenimleri üzerinden yansıttığını göstermektedir.

Anahtar Sözcükler: Sait Faik Abasıyanık, Öykü, Toplumsal Cinsiyet, Kadın ve Erkek Roller, Toplumsal Cinsiyet Kalıpları.

Social Gender in Sait Faik's Stories

Abstract

The purpose of this present study is to examine the gender roles in 19 stories in Sait Faik Abasıyanık's book "Şahmerdan", which is accepted as one of his early works. This study, in which the stories are analyzed in the context of gender roles, is structured with a qualitative research approach. Data on gender roles in "Şahmerdan"; has been collected in 4 categories by means of the number of male and female characters in the stories, their occupations, their roles inside and outside the home, and their personality traits and the data has been interpreted with the descriptive analysis method. The results has showed that the female characters are given less space than male characters, there are limited occupational roles for female characters, the variety of occupations increases for men, while the share of domestic roles is higher for female characters, male characters have a large share in roles outside the home, there are also weaker characteristics for women and stronger qualifications for men in the stories. The findings show that Sait Faik Abasıyanık reflects the society's view of women and men and the gender roles imposed on both men and women through various life impressions with a critical point of view in his works.

KeyWords: Sait Faik Abasıyanık, Story, Gender, Women's and Men's Roles, Gender Patterns

1.Giriş

İnsanın yaşama katılımı, çeşitli davranışlar ve sosyal roller ile mümkündür. Bu rollerin anlam ve öncelikleri toplumsal cinsiyet kalıplarına göre belirlenir. Örneğin ataerkil toplumlarda genellikle kadına ev içinde aile yaşamının devamlılığını sağlama rolü, erkeğe ise ev dışında çalışarak ailenin ekonomik geçimini sağlama rolü düşmektedir. Kültür, her iki cinsiyeti de çeşitli rol beklentileriyle sosyal olarak yapılandırmaktadır. Her toplum, bir erkek ve bir kadını, farklı nitelikleri, davranış modelleri, rolleri, sorumlulukları, hakları ve beklentileri olan bir erkek ve bir kadına yavaş yavaş dönüştürür. Biyolojik olan cinsiyetten farklı olarak erkeklerin ve kadınların toplumsal cinsiyet kimlikleri psikolojik ve sosyolojik yani tarihsel ve kültürel olarak belirlenmiştir (Günay ve Bener, 2011: 158-167).

Kadın ve erkek olarak dünyaya gelen insanlar yetiştirilirken toplumun kendilerinden beklediği cinsiyet rollerine göre davranmayı öğrenerek toplumsal cinsiyet kimliklerini oluştururlar (Terzioğlu ve Taşkın, 2008: 63). Yetiştirilme sürecinde biyolojik farklılıklara, kültürel yorumlar da eklenir. Kültüre entegre olmuş zihinler, tüm toplumsal kurumlarda erkek öznenin bakış açısına göre yeniden üretilen toplumsal cinsiyet kalıplarını hem kadınlara hem de erkeklere aktarır. Önder'e (2016) göre toplumsal örüntülerle yaratılan kadın ve erkek kodları, hem kadınların hem de erkeklerin kişiliklerini özgürce oluşturmalarına ve özgür seçimler yapmalarına olanak tanımaz.

Cinsiyet rollerinin biyolojiye bağlı olarak değişmez olduğu varsayımı sonucu oluşan toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılık, genel geçer kabul edilen kadın ve erkek kalıplarının yeniden üretilerek sürdürülmesine neden olur. Oysaki bu roller toplumlara, kültüre ve zamana göre değişir. Toplumsal cinsiyet rolleri her devirde kadın ve erkeği bir kalıba sokar. Simone de Beauvoir "Kadın Doğulmaz, Kadın Olunur" söylemiyle aslında doğuştan getirilen kadın ve erkek cinsiyet anlayışına karşı durarak cinsiyet kurallarının sonradan öğrenildiğine dikkat çekmektedir (Sekmen, 2017: 830).

Ataerkil toplumlar, kadını doğuştan güçsüz ve korunmaya muhtaç; erkeği akıl, bilgi ve iktidar sahibi olarak tanımlar ve buna göre toplumsal cinsiyet rollerini dağıtır (Sarı ve Ercan, 2008, 80). Kamusal alanı erkeklere, özel alanı kadınlara tahsis eden ataerkil yapı, özel alanda bile kadına özgürlük tanımaz. Ev içi alanda da üst konumdaki erkeğin yasaları ve ataerkil kalıplar hâkimdir (Sekmen, 2017: 829).

1.1.Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet

Toplumsal cinsiyet kavramını sosyolojiye kazandıran kişi AnnOakley'dir. Cinsiyet genlerle ilgili özelliklerin farklılığını temsil ederken toplumsal cinsiyet toplumun ürettiği ve eşitsiz olan kadınlık ve erkekliğin temsidir; toplumun istekleri doğrultusunda şekillenen rollerin ifadesidir (Özdemir, 2010: 102). Cinsiyet biyolojik temele dayanan farklılıkları ifade ederken toplumsal cinsiyet toplum tanımlamalarına, cinsiyetle ilgili beklentilerine dayanır. Kadınlığın ve erkekliğin sosyal ortamlarda ifade edilmesini belirli rollerle toplum belirler (Dökmen, 2010: 18-31).

Cinsiyet terimiyle biyolojik farklılıkları, toplumsal cinsiyet terimiyle de kültürün inşa ettiği ve tarihin akışıyla değişen istikrarsız sistem kastedilir. Erkekleri ve kadınları belli bir yaşam tarzı

Sait Faik'in Öykülerinde Toplumsal Cinsiyet

seçmeye zorlayan toplumsal cinsiyet anlayışları, onların sadece kadınlara ve erkeklere dair düşünce tarzlarını değil, topluma ilişkin düşünce tarzlarını da şekillendirir (Wiesner-Hanks, 2020: 2-3).

Evrim psikologlarına göre, hamilelik ve emzirme kadınları erkeğe bağımlı hâle getirmiştir. Eski zamanlarda erkeklere düşen avlanma ve yiyecek bulma görevierkeklerin şiddete meyilli olmalarına neden olurken kadınlara düşen ev içi görevler kadınların anaçlığa meyilli olmalarına neden olmuştur. Bu durum kuşaklara aktarılarak doğal hâle gelmiştir ve bu doğallık zamanla toplumsal normları meydana getirmiştir. Bunormlar da siyasi yapı, ekonomik sistem ve yasalara dönüşerek hem erkeğin kadın üzerindeki hem de bazı erkeklerin diğer erkekler üzerindeki egemenliğine dolayısıyla kaynakların eşitsiz dağılımınaneden olmuştur. Alman sosyal kuramcı Bachofen'in da vurguladığı gibi, başlangıçta mutlak gücü anneye veren ve anaerkil olan toplumlar tarımla beraber ataerkillleşmiştir (Wiesner-Hanks, 2020: 25-29).

Kadın ve erkek sosyal haklar bakımından eşittir ancak biyolojik, fizyolojik, psikolojik yönden aynı değildir. Kadınlar ve erkekler hem fiziksel hem de psikolojik olarak birçok farklılıklara sahiptir. Kadın ve erkek arasındaki bu farklar, genellikle kadınlar aleyhinde ayrımcılığa neden olmaktadır.

Birleşmiş Milletlerce hazırlanıp 1981'de yürürlüğe giren "Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Yok Edilmesi Sözleşmesi"nin (CEDAW) ilk maddesinde, kadına karşı ayrımcılık şu şekilde tanımlanmıştır: "Kadınların, medeni durumlarına bakılmaksızın ve kadın ile erkek eşitliğine dayalı olarak politik, ekonomik, sosyal, kültürel, medeni veya diğer sahalardaki insan hakları ve temel özgürlüklerinin tanınmasını, kullanılmasını ve bunlardan yararlanılmasını engelleyen veya ortadan kaldıran veya bunu amaçlayan ve cinsiyete bağlı olarak yapılan herhangi bir ayırım, mahrumiyet veya kısıtlama." Bahsi geçen sözleşmenin hayata geçirilmesi hususunda ise modern toplumlarda bile sorunlar devam etmekte, toplumun kadın ve erkek için belirlediği rol kalıpları ve uğraş alanları eşitsizliği tetiklemektedir.

Toplumsal cinsiyet kalıpları; eğitim hakkı, iş yaşamı, meslek seçimi, kamusal ve özel alan paylaşımı konularında iki cinsiyet için farklı yargılar içerir. Bora'ya (2011) göre toplumsal cinsiyet algısı erkeğin çalışmasını hayati bir mesele olarak görürken kadını "tam zamanlı ev kadını" şeklinde tanımlar ve bu ayırım, erkekleri de olumsuz etkileyerek "aileyi

geçindirememenin”“erkeklik rolünün yerine getirilmemesi” olarak düşünülmesine yol açar. Kadınların asıl işinin evde olduğu fikri, çalışan kadının annelik rolü ile bağdaşmayacağı ve rol çatışmasının yaşanacağı düşüncesini oluşturur. Ayrıca pek çok kurumda üst düzey görevlerde erkek sayısının fazla olmasının ve kadınların “cam tavan” denilen, onlara yükselme fırsatı sunmayan bir sisteme maruz kalmalarının temelinde de aynı düşünce yatmaktadır.

Temel haklar arasında kadın erkek eşitliği olsa da kadınlar yönetimde, siyasette, sosyal güvencede birçok sorunlar yaşamakta, eğitim hakkından eşit düzeyde yararlanamamakta ve aynı işte daha düşük ücretle çalıştırılmaktadırlar. Kadın doğduğu andan itibaren erkekle eşit olmadığı fikriyle sosyalleştirildiği için kendi kimliğini bir erkeğe bağımlı olarak inşa etmektedir (İpşiroğlu, 2015: 27-28). “Sessiz, sadık, silik, vefakâr, cefakâr, fedakâr kadın olunmazsa çatışma başlayacağı için toplumun kadına atfettiği roller kadının kimliğinin uzantısı olarak doğallaştırılır.” (Atasü, 2009: 85).

1.2.Dil Aracılığıyla Toplumsal Cinsiyet Kalıplarının Yeniden Üretimi

Çeşitli etkileşimlerle tüm yaşamı kapsayan toplumsallaşma sürecinde, toplumsal normlar ve cinsiyet rolleri de öğrenilir. Aile, arkadaşlar, okul, medya ve sosyal çevre rol kazanımında etkili olan yapılardan bazılarıdır (Kılıç ve Eyüp, 2011: 131). Yılmaz ve Uluyağcı (2007), erkeklerin ve kadınların kendi cinsiyetlerine uygun düşen davranışları ve rolleri çoğu zaman filmlerden, reklamlardan, çizgi romanlardan öğrendiklerini ifade eder. Toplumsal cinsiyet rolleri en çok tercih edilen kitle iletişim aracı olan televizyon aracılığıyla da yaşama aktarılır. Benzer şekilde, mücadele gerektiren reklamlarda erkekler, duygusallık gerektiren reklamlarda kadınlar tercih edilir böylece cinsiyet rolleri kodlanır ve toplumun isteği doğrultusunda yaşama aktarılır (Özdemir, 2010: 104).

Sosyal öğrenme kuramına göre çocuklar, ebeveynlerini taklit ederek edimsel koşullanmalarla cinsiyet rollerini öğrenir. Kitle iletişim araçları, masallar ve öykülerde kullanılan dil, çocuğun toplumsal cinsiyet rollerinin pekiştirilmesinde önemli rol oynar (Sekmen, 2017: 831).Kuyumcu’ya (2018) göre masallarda kurtaran, değişim ve dönüşüm yaratan, seçen, güçlü, başarılı, karar veren erkeklerken kadınlar bekleyen, pasif, bir erkeğin yardımına muhtaç, kurtuluşu evlilikte gören, hatta bazen ödül olarak sunulan, ataerkil normlara göre hareket eden, söz dinleyen, evine bağımlı, hizmet eden, seçilen tiplerdir. Ayrıcamedyada kullanılan dil de egemen ideolojiyi pekiştirerek

Sait Faik'in Öykülerinde Toplumsal Cinsiyet

insanların toplumsal cinsiyet kalıplarını farkında olmadan içselleştirmelerini sağlar. Kadınların medyada aciz ve zayıf gösterilmesi, başarılı olduğu alanlarda “kadın” olduğunun vurgulanması erkek egemen söylemi pekiştiren kullanımlardır.

Medyada ve pek çok edebî eserde; kadını namuslu kadın, şeytani kadın, evde kalan kız, anne, zavallı kadın gibi belli rollere indirgeyen ataerkil bakış açısının izleri görülmektedir. Ataerkil sistemin ürettiği kadın tipleri; güzel ve namuslu olan “ideal kadın”, itibar ve güç için doğuran “anne”, erkekleri kullanan “tehlikeli ve şeytani kadın”, kötü kaderi nedeniyle zavallı olan “ötekileştirilen kadın”, “evde kalmış kadın”, çalışmak zorunda kaldığı için “meslek sahibi olan kadın”dır. Toplumsal cinsiyet ayrımcılığı yapan eserlerde, kadınların yaşamı, onu koruyacak bir erkeğin varlığına bağlı olarak gösterilmektedir. Bağımsız bir hayat kurmaya çalışan, kendini erkeklerle eşit gören, hem yaşantılarında hem de gönül ilişkilerinde kendi kararlarını vererek kendilerini ezdirmeyen kadın karakterler yok denecek kadar azdır. Dikkat çeken bir diğer husus da baba figürünün koruyan, ailenin şefi, gerektiğinde zor kullanan şeklinde yaratılmasıdır. Erkek çocuk da babanın küçük modeli gibidir. Kız çocuk ve anne ise hizmet eden konumundadır (İpşiroğlu, 2015: 125-132).

1.3.Sait Faik'in Öykülerinde Kadına ve Erkeğe Bakış

Sait Faik'in öykülerine bir bütün olarak bakıldığında, İstanbul ve çevresinde yaşayan sıradan insanların hayatlarından belirli kesitler görülür. Onun öykü ve romanlarında hemen hemen her türlü insanla karşılaşmak mümkündür. Çelik'e (2002) göre Sait Faik'in eserlerinin tamamına yakınında ana karakterler erkektir ve bu karakterler, belli meslek gruplarından olup hem mesleklerinin hem de sosyal konumlarının özelliklerini yansıtmaktadır. Kadınlarsa hayat mücadelesi içinde çeşitli acılar yaşamış ve annelik duygusunun temsilcisi olma özellikleriyle ön plana çıkmaktadır. Fedakârlık yapan ve yüksek değerlere sahip varlıklar olarak betimlenen kadınlar, öykülerde zaman zaman temsil etmeleri beklenen çevrenin dışında da yer almaktadır.

Sait Faik'in öykülerini yazdığı dönem, savaş yıllarının yarattığı yokluktan her iki cinsiyetin de olumsuz etkilendiği, ancak geçim yükünün daha çok kadınlara yüklendiği dönemdir. Demircan'a (2015) göre Sait Faik'in öykülerinde, gerek kırsal gerekse kentsel kesimde gerçekte “kadının adı yok”tur. Çoğu zaman ezilen ve karar verme hakkından yoksun olan bu kadınlar, eşlerini

kaybettikten sonra bile bağımsızlığına kavuşamaz. Bununla birlikte toplumun kadın için çizdiği kaderin dışına çıkabilen ve aykırı olarak nitelendirilen karakterlere de rastlanır.

Sait Faik'in öykülerinde çoğunlukla erkek karakterler ön plandadır. Öykü kadın karakterler üzerinden kurgulansa dahi anlatıcı çoğu zaman erkektir. Her karakterden, meslekten, nitelikten insanı öykülerinde anlatan Sait Faik, kimi zaman bir anneyi, kimi zaman bir genç kızı, kimi zaman da bir hayat kadını öykü karakteri olarak seçmiştir. Bazı öykülerinde ise kadınlar, erkeklere acı çektiren, arkadaşlar arasında ikilik çıkartan, onları birbirine düşüren konumdadır (Ayranacı, 2020: 33).

Sait Faik'in öykü ve romanlarında, toplumsal cinsiyetle ilgili kalıp yargılara aykırı özellikler taşıyan birçok kadın ve erkek karakter bulunmaktadır. Yazarın bu karakterleri; dış görünüşleri, toplum içindeki davranışları ve ilişkileriyle sıra dışı özellikler sergilemektedir. Çoğu zaman hiçbir kadın karakterin bulunmadığı öykülerde, erkeklerin birbirleriyle arkadaşlıkları, dostlukları, dayanışmaları, ortaklıkları ve kavgaları anlatılmaktadır. Erkekliğe ilişkin kalıp yargılara aykırı karakterler, öykülerde hem anlatıcı hem de diğer karakterler tarafından "kadınsı" olduklarına dikkat çekilerek açıkça eleştirilmektedir. Erkeğin kadınsılaşması, erkekliği tehdit eden bir durum olarak görülür. Öte yandan, öykülerde görülen, cinsiyete ilişkin kalıp yargılara aykırı kadın karakterler, rahatsızlık yaratmazlar. Aksine, Sait Faik'in eserlerinde kadın karakterler, kadın cinsine ilişkin kalıp yargılara aykırı özelliklere sahip oldukları ölçüde öne çıkmakta ve başkarakter olmaktadır (Güven, 2010: 60-109).

1.4. Araştırmanın Amacı ve Alt Problemler

Bu araştırmanın amacı, Sait Faik Abasıyanık'ın "Şahmerdan" isimli öykü kitabında yer alan on dokuz öyküyü toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında incelemektir. Araştırma, ataerkil sistem üzerinden her iki cinsiyete de dayatılan rollerin öykülere yansımalarını irdelemesi açısından önem taşımaktadır. Belirtilen amaç kapsamında, aşağıdaki alt problemlere cevap aranmıştır:

Öykülerde, kadın ve erkek karakter sayıları arasında dengeli bir dağılım var mıdır?

Öykülerde, kadın ve erkek karakterler hangi meslek grupları içinde yer almaktadır?

Sait Faik'in Öykülerinde Toplumsal Cinsiyet

Öykülerdeki kadın ve erkek karakterlerin ev içi ve ev dışı rolleri nasıl betimlenmiştir?

Öykülerde kadın ve erkek karakterlerin kişilik özellikleri nasıl nitelenmiştir?

2. Yöntem

2.1. Araştırma Modeli

Sait Faik Abasıyanık'ın "Şahmerdan" kitabında yer alan öykülerin toplumsal cinsiyet bağlamında incelendiği bu çalışma, nitel araştırma yaklaşımıyla yapılandırılmıştır. Şahmerdan adlı eserdeki toplumsal cinsiyet rolleri ile ilgili veriler, betimsel analiz yöntemi ile yorumlanmıştır. Yıldırım ve Şimşek'in (2016) de belirttiği gibi betimsel analizde amaç, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmaktır.

2.2. Çalışma Materyali

Sait Faik Abasıyanık'ın ilk dönem, ikinci dönem ve üçüncü dönem eserleri olarak dönemlere ayrılan toplam 12 tane öykü kitabı bulunmaktadır. Çalışma materyalini Sait Faik'in ilk dönem eserlerinden biri olarak kabul edilen ve 19 öyküden oluşan "Şahmerdan" isimli öykü kitabı oluşturmaktadır.

2.3. Verilerin Toplanması ve Analizi

Bu araştırmanın verileri, Sait Faik'in "Şahmerdan" isimli kitabında yer alan 19 öyküde doküman incelemesi yapılarak elde edilmiştir. Doküman incelemesi, araştırılmak istenen olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 189). Doküman incelemesi özellikle doğrudan görüşme ve gözlem yapmanın mümkün olmadığı durumlarda tek başına bir araştırma yöntemi olarak kullanılmaktadır.

Araştırma verilerinin çözümlenmesinde, betimsel analizden yararlanılmıştır. Nitel araştırmalarda sıklıkla tercih edilen betimsel analizde araştırma kapsamında toplanan verilerin, önceden saptanmış temalara göre özünün yansıtılması ve yorumlarda bulunulması söz konusudur. Betimsel analizde amaç, elde edilen bulguların düzenlenmiş ve yorumlanmış biçimde okuyucuya

sunulmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu bağlamda, “Şahmerdan” adlı kitapta yer alan 19 öykü şu kategorilere göre değerlendirilmiştir:

- 1) Öykülerdeki kadın ve erkek karakter sayıları
- 2) Öykülerdeki kadın ve erkek karakterlerin meslekleri
- 3) Öykülerdeki kadın ve erkek karakterlerin ev içi ve ev dışı rolleri
- 4) Öykülerdeki kadın ve erkek karakterlerin kişilik özellikleri

3. Bulgular

Şahmerdan isimli öykü kitabında yer alan 19 öyküdeki karakterlerin cinsiyete göre dağılımı, kadın ve erkek karakterlerin meslekleri, ev içi ve ev dışı rolleri, kişilik özelliklerine ilişkin nitelermeler bu bölümde sunulmuştur.

Öykülerdeki Karakterlerin Cinsiyete Göre Dağılımı

Sait Faik’in öykülerindeki karakterlerin cinsiyet değişkenine göre dağılımı tablo 1’de gösterilmektedir:

Tablo 1: Öykülerdeki karakterlerin cinsiyete göre dağılımı

Öyküler	Kadın	Erkek	Toplam
Şahmerdan	-	5	5
Çelme	5	4	9
Kaşıkadası’nda	2	9	11

Sait Faik'in Öykülerinde Toplumsal Cinsiyet

Mahpus	6	6	12
Bir Define Arayıcısı	2	2	4
Projektörcü	1	4	5
Françala mı, Ekmek mi?	1	4	5
Paşazade	2	4	6
Krallık	-	5	5
Çöpçü Ahmet	-	2	2
Köye Gönderilen Eşek	1	5	6
Zemberek	-	3	3
Alt Kamara	1	3	4
Satılık Dünya	2	3	5
Köy Hocası ile Sığırtmaç	-	4	4
Şeytanminaresi	1	4	5
Bekâr	2	3	5
Beyaz Pantolon	4	10	14
Bir Kadın	1	2	3
Toplam	31	82	113

Tablo 1 incelendiğinde, öykülerdeki karakterin cinsiyet seçiminde eşit bir dağılım yapılmadığı görülmektedir. Toplam 113 karakter öykülerde yer alırken bu karakterlerin 82'si tanesi erkek, 31'i kadın olarak kurgulanmıştır. Öykülerde erkekler, kadınlara oranla daha fazla temsil edilmiştir.

Öykülerdeki Kadın ve Erkek Karakterlerin Meslek Dağılımları

Sait Faik'in öykülerindeki karakterlerin mesleklerine ilişkin dağılım tablo 2'de gösterilmektedir:

Tablo 2: Öykülerdeki kadın ve erkek karakterlerin meslekleri

Öyküler	Kadın	Erkek
Şahmerdan	-	Hamlacı (amele), amelebaşı
Çelme	Hizmetçi, yardımcı, ev hanımı	Şube reisi, jandarma, değirmenci, asker
Kaşıkadası'nda	-	Balıkçı, bahçıvan ırgatı, çırak, sandalacı, öğrenci, gemici, korsan
Mahpus	Ebe, ev kızı, kadın tüccarı, gündelikçi	Kaymakam, polis, jandarma, şıracı, gazozcu, nalbant, dülger, çiftlik sahibi, çiftçi, tüccar
Bir Define Arayıcısı	Kahvehane işletmecisi	Balıkçı, bakkal, hamal, boyacı, dağıtıcı, hırsız, polis, istasyon müdürü, kaçakçı
Projektörcü	Ev hanımı	Projektörcü, kaptan, çımacı
Francalamı, Ekmek mi?	Ev hanımı	Yedek subay, gazete müvezzi, imam, kayyum, müezzin, çımacı,

Sait Faik'in Öykülerinde Toplumsal Cinsiyet

		iskele memuru, postacı, hamal, mezar kazıcı, ıskatçı, lostracı, esnaf
Paşazade	Ev hanımı, tekelci	Bankacı, kol ağası, paşa, biletçi,
Krallık	-	Sandalcı, balıkçı, papaz, bekçi, bakkal
Çöpçü Ahmet	-	Çöpçü, çoban
Köye Gönderilen Eşek	Hayat kadını	Hamal, çöpçü, sütçü, bahçıvan, nahiye müdürü, balıkçı
Zemberek	-	Hoca, öğrenci
Alt Kamara	-	Memur, emekli
Satılık Dünya	Ev hanımı	Memur, doktor, eczacı
Köy Hocası ile Sığırtmaç	-	Öğretmen, muharrir, muhtar, öğrenci, çoban
Şeytanminaresi	Ev hanımı	İşçi
Bekâr	Ev kızı	Garson, çoban, öğretmen
Beyaz Pantolon	Çirozcu	Çirozcu
Bir Kadın	-	Belirtilmemiş

Tablo 2 incelendiğinde, öykülerde yer alan kadın ve erkek karakterlerin temsil edildiği meslek rolleri görülmektedir. Kadınlara çoğunlukla ev hanımı ve ev kızı rolleri uygun görülmüş; bunun dışında ebe, hizmetçi, yardımcı, gündelikçi, hayat kadını, çirozcu, kahvehane işletmecisi rolleri ile de kadın karakterler kurgulanmıştır. “Bir Kadın” adlı öyküde iki cinsiyet için de herhangi bir meslek belirtilmemiştir.

Öykülerde erkekleri temsil eden mesleklere bakıldığında ise kadınlara göre daha fazla meslek çeşidi görülmektedir. Amele, hamal, dülger, nalbant, şıracı, çiftçi, balıkçı, garson, postacı, biletçi, lostracı, işçi, çöpçü, sütçü, bahçıvan, sandalcı, bekçi, gemici, çirozcu, boyacı, çoban, öğrenci, öğretmen, polis, jandarma, şube reisi, muhtar, memur, tüccar, esnaf, müdür, papaz, emekli, eczacı, doktor, kol ağası, paşa, asker, yedek subay, kaymakam gibi meslek rolleri erkekler için uygun görülmüştür.

Öykülerde Ev İçi ve Ev Dışı Rollerin Kadın ve Erkek Karakterlere Göre Dağılımı

Sait Faik’in öykülerindeki karakterlerin ev içi ve ev dışı rol değişkenine göre dağılımı tablo 3’te gösterilmektedir:

Tablo 3: Öykülerdeki kadın ve erkek karakterlerin ev içi ve ev dışı rolleri

Öyküler	Kadın Ev İçi Roller	Erkek Ev İçi Roller	Kadın Ev Dışı Roller	Erkek Ev Dışı Roller
Şahmerdan	-	-	-	Çalışma, geçimi sağlama
Çelme	Çocuk bakma, yemek yapma	-	Mısır öğütme	Vatanı koruma, savaşma, güvenliği sağlama, “haremine” bakma

Sait Faik'in Öykülerinde Toplumsal Cinsiyet

Kaşıkadasi'nda	Erkeklerle ilgilenme	-	-	Çalışma, geçim sağlama, okula gitme
Mahpus	Çeyiz hazırlama, evi çekip çevirme	Evlenme	Koza satma, aileye para getirme, gündeliğe gitme	Geçimi sağlama, askerlik, tarla ile ilgilenme, köyü koruma
Bir Define Arayıcısı	Çocuk bakma ve çocuğu koruma	-	Çalışma, kocasına para verme	Çalışma, her yolla para bulma
Projektörcü	Çocuk bakma	Çocukla ilgilenme	-	Geçim sağlama, çocuğu okutma
Françala mı, Ekmek mi?	Yemek yapma, evle ilgilenme	Çocukla ilgilenme	-	Para kazanma, insanlara yardım etme
Paşazade	Çocuğa bakma, bahçe işleri, yemek	Tamir, bahçe ve havuz işleri	Çalışma	Para kazanma, aile reisliği
Krallık	-	Çocuk bakma, evle ilgilenme	-	Çalışıp evi geçindirme
Çöpçü Ahmet	Annelik	-	-	Çalışma
Köye Gönderilen Eşek	Cinsellik	Tamir işleri	-	Para kazanma, ailenin

				ihtiyaçlarını karşılama
Zemberek	-	-	-	Okula gitme
Alt Kamara	-	Torunlarla ilgilenme	-	Çalışma
Satılık Dünya	Yemek yapma, çocuk bakma, aile büyüklerine bakma	Çocuklarla ilgilenme	-	İş bulup çalışma, ailede refahı sağlama
Köy Hocası ile Sığırtmaç	-	-	-	Çalışma, koruyuculuk
Şeytanminaresi	Çocuk bakma	Aile büyüklerine bakma, çocuğu çalışmaya gönderme	-	Para kazanma, ailenin ihtiyaçlarını karşılama
Bekâr	Hizmet etme, üvey annelik	-	-	Para kazanma
Beyaz Pantolon	Eğlendirme, bakımlı olma, erkeklerle ilgilenme	-	Çalışma	Çalışma
Bir Kadın	Hasta bakma, cinsellik, yemek	-	Çalışma	-

Sait Faik'in Öykülerinde Toplumsal Cinsiyet

	ihtiyacını karşılama			
--	-------------------------	--	--	--

Tablo 3 incelendiğinde, ev içi rollerde kadın karakterlerin, ev dışı rollerde de erkek karakterlerin daha fazla yer aldıkları görülmektedir. Ev dışında çalışıp para kazanma ve ailenin geçimini sağlama her iki cinsiyette de görülmekle beraber erkek karakterlerde bu roller daha baskındır. Kadın karakterler ev içi rollerde daha çok annelik, çocuk bakımı, cinsellik, yemek yapma, hasta bakımı, bakımlı olma, evi çekip çevirme rolleriyle ön plana çıkarken erkek karakterler ev içi rollerde daha çok tamir ve bahçe işleri, nadiren de olsa çocuklarla ve aile büyükleriyle ilgilenme rolleriyle öne çıkmaktadır. Ev dışı rollerde ise kadınlar nadiren çalışıp para kazanma, aileye maddi katkı sağlama rolleriyle sergilenirken erkek karakterler belli bir işte çalışarak para kazanma, aileyi geçindirme, aileyi ve evini koruma, refahı sağlama rolleriyle öykülerde yer almaktadır.

Öykülerdeki Kadın ve Erkek Karakterlerin Kişilik Rollerini

Sait Faik'in "Şahmerdan" adlı kitabındaki öykülerde yer alan kadın ve erkek karakterlerin kişilik rolleri, tüm öykülerde benzer bir nitelik sergilediğinden ayrı ayrı ele alınmamış; aşağıdaki tabloda bir bütün olarak gösterilmiştir. Bu kişilik özelliklerinin olumlu ve olumsuz olarak nitelendirilmesi öykünün bağlamına göre yapılmıştır.

Sait Faik'in öykülerindeki karakterlerin kişilik rollerine ilişkin dağılımı tablo 4'te gösterilmektedir:

Tablo 4: Öykülerdeki kadın ve erkek karakterlerin kişilik özellikleri

Kadınların Olumlu Kişilik Rollerini	Kadınların Olumsuz Kişilik Rollerini	Erkeklerin Olumlu Kişilik Rollerini	Erkeklerin Olumsuz Kişilik Rollerini
Gülüp eğlenen, melek gibi gülen, dirençli, güçlü, şefkatli, fiziksel çekiciliğe sahip olan, yol gösterici, müsamahakâr, dost canlısı, Avrupalı İstanbul kızı, insaflı, titiz, eğlendiren, süslü, şen, sadık, anaç	Alelade, zengin adam avcısı, hizmet eden, güç sahibinin eşi, adî mahalle kadını, terk eden, baştan çıkarıcı, erkeksi tavırlı, namusunu koruyamayan, haspa, zengin eşi olma hayalleri kuran, erkek düşkünü, günahkâr, tövbekâr, oynak, aldatan, akşamcı, kumarbaz, lüks düşkünü, zengine kaçan, kötü yolu seçen, sinsisi, mağrur, havalı, kendini beğenmiş, sinire dokunan, kavgacı, kocasını döven, kocasından çekinen, övünen, yalnız, böcek gibi, anılara tutunan,	Güçlü, yorulmaz, kuvvetli, ter döken, yardımsever, ağır işleri yapabilen, savaşan, başkaları için ölen, kahraman, koruyucu, cesur, aslan gibi, Robenson ruhlu, iyi, güzel, tehlikeye atılan, imparator gibi mağrur, reis, maceraperest, dost, arkadaş, delikanlı, mahpus, ava çıkan, namuslu, namus cinayeti işleyen, çapkın, meraklı, zeki, iyi yürekli, nezaket sahibi, düşünceli, şen-şakrak, kral gibi, fedakâr, düşünceli, halinden memnun, uyanık, harikulade kuvvetli, esrarengiz,	İşsiz kalmaktan çekinen, sahtekâr, umursamaz, narin, hınç ve hiddet dolu, adam kayıran, alelade, acınacak zayıflıkta, numaracı, küfürbaz, vahşi, haydut, yalancı, hasis, kıskanç, terbiyesiz, hilekâr, dedikoducu, hırsız, nankör, sarhoş, kız kaçırın, korkak, kadınlara laf atan, aile içinde şiddet uygulayan, kadın avcısı, külhanbeyi, kandırın, kavgacı, karısından çekinen, utangaç, kuruntulu, endişeli, cahil, kadın düşkünü, söyleyecek bir şeyi olmayan, hayatından habersiz, hastalıklı, tembel,

Sait Faik'in Öykülerinde Toplumsal Cinsiyet

	erkeğe muhtaç, erkek parası yiyen, çekingen, şaşkın, bedenini kullandıran, bedenini para karşılığı kullandıran, maskara, haz peşinde	iradeli, faydacı, dertsiz, dinç, akıllı, öfkesiz, duyarlı, sakın, çalışkan, mahzun, sabırlı, memnun, güler yüzlü, öksüz, şefkatli, sevgi dolu, hayvansever, temiz, geleneksel, düşünceli, nizamlı, süratli, şövalye	yorgun, sinirli, asık suratlı, hayvana düşman, dalgın, gülüp ağlamayan, ahlâksız, açgözlü, mahcup, mutaassıp
--	--	---	--

Tablo 4 incelendiğinde, kadınları da erkekleri de kişilik rolleri açısından betimleyen olumlu ve olumsuz nitelermelerin bir arada kullanıldığı görülmektedir. Her iki cins de zayıf ve güçlü yanları ile öykülerde yer almaktadır ancak kadınlar daha çok bedensel çekicilik ve bedeni erkeğe karşı kullanma, zengin erkekleri avlama, bedenini araç olarak kullanıp para kazanma özellikleriyle dikkat çekmektedir. Kadınlar için “şefkatli, anaç, melek gibi, dirençli olma” özellikleri de sunulurken aynı zamanda “güç ve para peşinde koşan, aldatmaya meyilli, lüks düşkün” nitelermeleri de vurgulanmıştır. Diğer taraftan erkek karakterler “güçlü, kuvvetli, cesur, savaşan, korumacı, çalışkan, sabırlı, ağır işlerin altından kalkabilen, kahraman, yardımsever, namuslu” gibi olumlu nitelermelerle ön plana çıkarken “ahlâksız, yalancı, hırsız, sahtekâr, kadın avcısı, çapkın, kavgacı, kadına şiddet uygulayan, sarhoş, nankör, korkak” gibi olumsuz özelliklerle de yansıtılmıştır.

Genel olarak bakıldığında ise öykülerde, kadın karakterlerin erkek karakterlerden daha az yer aldığı, kadınlar için sınırlı meslek rollerinin belirlendiği, erkeklerde meslek çeşidinin arttığı, ev içi rollerde kadına düşen pay fazla iken ev dışı rollerde erkek karakterlerin büyük pay sahibi olduğu, kadınlar için daha zayıf özelliklerin, erkekler için ise daha güçlü nitelermelerin tercih edildiği bulgulanmıştır.

4.Sonuç ve Tartışma

Sait Faik Abasıyanık, ilk dönem eserlerinden biri olarak kabul edilen “Şahmerdan” kitabında yer verdiği öykülerde, o dönemde kadına bakışın nasıl olduğunu hayatın içinden kesitler sunarak göstermektedir. Çeşitli yaşam izlenimleri üzerinden toplum içinde kadının ikincil konumuna dikkat çekmekte ve yarattığı farklı kadın tiplerini ile erkek egemen söylem üzerinden hem toplumun kadını hem de kadının kendisini nasıl tanımladığını da göstermektedir. Âdeta günlük yaşam durumlarının fotoğrafını çekerek hayatın içinden gerçeklere öykülerinde yer veren yazar, ötekileştirilen ve var oluşunu bir erkeğin varlığı üzerinden tanımlamaya mahkûm edilen kadınların toplumun gözündeki konumunu eleştirel bir yaklaşımla öykülerine yansıtmıştır. Şahmerdan, Krallık, Köy Hocası ile Sığırtmaç gibi bazı öykülerde kadın karakterlere hiç yer verilmemesi ve Köye Gönderilen Eşek, Bekâr, Bir Kadın gibi bazı öykülerde de yer alan kadın karakterlerin adının bile olmaması, ataerkil yapı içerisinde kadının ikincil konumuna dikkat çekmektedir.

Sait Faik Abasıyanık’ın “Şahmerdan” isimli öykü kitabında yer alan 19 öyküdeki toplumsal cinsiyet rollerinin incelendiği bu çalışmada, elde edilen sonuçlar şunlardır:

- Öykülerde, kurgulanan 113 karakterin 82’si erkek, 31’i kadındır. Bu durum, kurgulanan karakterlerde cinsiyet değişkeninin eşit bir dağılım sergilemediğini ve kadın karakterlerin öykülerde sayıca daha az yer aldığını göstermektedir.
- Öykü karakterleri meslek rolleri bağlamında incelendiğinde, erkek karakterlerde hem tür hem de statü açısından çeşitlilik gösteren meslek rolleri, kadın karakterler söz konusu olduğunda, genellikle ev içinde emek gerektiren ve çeşitlilik göstermeyen bir şekilde yansıtılmıştır.
- Kadın ve erkek karakterlerin ev içi ve ev dışı rolleri incelendiğinde; kadınların daha çok ev içinde, erkeklerin ise daha çok ev dışında görev aldığı görülmektedir. Kadınlar ev içinde bedenlerine ilişkin özellikleri ve annelik, hane içi emek gibi rollerle ön plana çıkarken erkekler ev dışında geçimi, güvenliği sağlama ve ağır fiziksel aktiviteleri gerçekleştirme rolleriyle ön plana çıkmaktadır.
- Kadın ve erkek karakterler için tercih edilen ve onları olumlu ya da olumsuz olarak niteleyen kişilik rolleri incelendiğinde, erkekler daha çok olumlu kişilik rolleriyle betimlenirken

Sait Faik'in Öykülerinde Toplumsal Cinsiyet

kadınlara daha çok olumsuz roller yüklenmiştir. Her iki cinsiyet için de güçlü ve zayıf kişilik rolleri vurgulansa da güç ve cesaret nitelermeleri daha çok erkekler için kullanılırken zayıflığa ve fiziksel özelliklere yönelik nitelermeler kadınlar için daha çok tercih edilmiştir.

- Bir Define Arayıcısı isimli öyküde kadının işletmeyi yöneten, erkeğe göre daha aktif ve baskın, aldatılan değil de aldatan konumunda olması, toplumsal cinsiyet kalıplarının dışına çıkan kadın karakterlere de öykülerde yer verildiğini göstermesi açısından önem taşımaktadır.

Araştırmadan elde edilen bulgular, çeşitli bilgilendirici ve edebi metinlerde kadının toplumsal rolünü sorgulayan diğer çalışmaların bulgularıyla örtüşmektedir. Örneğin Önder (2016), Erendiz Atasü'nün "Kale" isimli öykü kitabı üzerinde yaptığı toplumsal cinsiyet çalışmasında, kadının yaşamını biçimlendirme hak ve yetkisini kendisinde gören erkek egemen karar mekanizmalarının, bu güçlerini dil aracılığıyla da kullanarak kadını hane içi roller olan annelik, üreme, ev ve çocuk bakımı sınırlarına hapsedtiğini bulgulamıştır. Hatta kadın cinsi de bu ataerkil yapıyı o kadar içselleştirmiştir ki kendi bedeniyle ilgili konularda bile özgür değildir, sınırlandırılmış mekânlarda tartışmasız şekilde kabullendiği erkek egemenliğinin kendisine atfetmiş olduğu rolleri yerine getirir ve cinsiyete dayalı rol kalıplarını sorgulamadan benimseyerek kendi doğal yapısından uzaklaşır. Toplumsal örüntülerle yaratılan kadın ve erkek kodları, hem kadınların hem de erkeklerin kişiliklerini özgürce oluşturmalarına ve özgür seçimler yapmalarına olanak tanımaz. Kadını bireysel ve toplumsal bir kimlik oluşturmaktan da alıkoyar ve onun denetimini önce aileye sonra da eşe bırakarak benlik arayışına engel teşkil eder.

Dilek (2014) de "4-6 Yaş Çocuk Öykülerindeki Kadın Kahramanların Mesleksenel Analizi" adlı çalışmasında" adlı çalışmasında, incelediği 123 kitaptan sadece 19 tanesinde kadın kahramanların mesleklerine yer verildiğini bulgulamıştır. Birçok çocuk ve yetişkin öyküsünde hem kurguda hem de görsellerde erkeklerin ağır bastığı; güç, macera, cesaret ve özgürlük gerektiren hane dışı faaliyetleri erkek karakterlerin gerçekleştirdiği, kadınlarınsa pasif, ev içinde erkekler için çalışan, eş ve anne olma özellikleriyle öne çıkan karakterlerle temsil edildiği görülmüştür.

Günay ve Bener'in (2011) yaptıkları araştırmaya göre cinsiyetlere toplumun yüklediği rolleri kadınlar da özellikle ev içi rollerde benimsemekte ve içselleştirmektedir. Kadınların geleneksel kadın-erkek anlayışını sürdürmeye meyilli olduklarının tespiti dikkat çekicidir. Kılıç ve Eyüp'ün

(2011) yaptığı çalışmada da, ders kitaplarında kadınlar, zayıf kişilik özelliklerinden olan heyecanlı, kararsız, çaresiz, korkak, dedikoducu gibi özelliklerle nitelendirilmiştir.

Gümüšoğlu (2008) yaptığı incelemede, 1945'e kadar ders kitaplarında kadının ülkenin kuruluşuna katkıda bulunan ve çeşitli toplumsal işlevleri yüklenen yönlerine vurgu yapılırken bu tarihten sonra geleneksel roller olan annelik ve aile içi sorumlulukların öne çıkarıldığını tespit etmiştir. 1945'lere dek cinsiyetçi yaklaşım sezilmezken ve ev içi paylaşımcı bir yaklaşım benimsenirken sonrasında bu bakış açısı zayıflamıştır; hatta kadınlar kitaplarda çoğu meslekten dışlanmıştır. Kitaplarda kadınlar genellikle ev içindeki becerileriyle sınırlı ve geleceğinin iyi bir evliliğe bağlı olduğu sezdirilir. Kadının sahip olduğu insan haklarına duyarsız metinler ve görsellerle kadın edilgen, erkek etken olarak tanımlanır. Erkek evi geçindirme göreviyle donatılırken emek isteyen yoğun işler kadına yüklenir.

Kuyumcu'ya (2018) göre de masalarda kurtaran, değişim ve dönüşüm yaratan, seçen, güçlü, başarılı, karar veren erkeklerken kadınlar bekleyen, pasif, bir erkeğin yardımına muhtaç, kurtuluşu evlilikte gören, hatta bazen ödül olarak sunulan, ataerkil normlara göre hareket eden, söz dinleyen, evine bağımlı, hizmet eden, erkekler tarafından seçilen tiplerdir. Kadın bedeninin metalaştırıldığı masalarda, kadından beklenen duygusal, anaç, şefkatli ve itaatkâr olmasıdır; kadın, erkeğe hizmet etmek için tasarlanmıştır.

Sonuç olarak kadın ve erkeğin eşit olmayan toplumsal cinsiyet algıları ve her iki cinsle de özdeşleşen toplumsal cinsiyet rolleri çocukluktan itibaren masalarda, öykülerde, reklamlarda, ders kitaplarında, görsellerde, medyada, kısacası yaşamın her alanında zihinlere kodlanmakta ve normalleştirilerek sunulan bu rollerin sorgulanmaksızın içselleştirilmesinin önü açılmaktadır. Aynı zamanda yine bu kanallar vasıtasıyla toplumsal cinsiyet eşitsizliğini besleyen normlar ve toplumsal kurumlar eleştirilmekte ve her alanda erkek öznenin bakış açısı ve söylemi üzerinden yansıtılan kadın varlığına dikkat çekilmektedir. Sait Faik Abasıyanık'ın öyküleri de kadın ve erkeğin toplum tarafından dayatılan belli kalıplarla nasıl şekillendirildiğinin anlaşılması açısından incelenmesi gereken eserler arasında yer almaktadır.

Kaynaklar

ABASIYANIK, S. F., 2019. Şahmerdan, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 141s.

ATASÜ, E, 2009. Bilinçle Beden Arasındaki Uzaklık, Everest Yayınları, İstanbul, 245s.

AYRANCI, B. H., 2020. “Sait Faik'in Öykülerinde Doğa ve Kadın”, Lisans Bitirme Tezi, 29 Mayıs Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, İstanbul.

BORA, A., 2011. “Toplumsal Cinsiyete Dayalı Ayrımcılık”, <http://secbir.org/images/haber/2011/01/15-aksu-bora.pdf>

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER, 1981. “Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Yok Edilmesi Sözleşmesi” (CEDAW), <https://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/media/uploads/2015/08/03/KadinlaraKarsiAyrimciliginO nlenmesiSozlesmesi.pdf> (25.10.2021).

ÇELİK, Y., 2002, Sait Faik ve İnsan, Akçağ Yayınları, Ankara, 358s.

DEMİRCAN, Ö., 2015, Sait Faik Nasıl Yazar?, Der Yayıncılık, İstanbul, 276s.

DİLEK, A., 2014, “4-6 Yaş Çocuk Öykülerindeki Kadın Kahramanların Mesleksel Analizi”, Journal of Qafqaz Univerity-Philology and Pedagogy, 2 (1), ss. 94-102.

DÖKMEN, Z. Y., 2010, Toplumsal Cinsiyet, Remzi Kitapevi, İstanbul, 240s.

GÜMÜŞOĞLU, F., 2008, “Ders Kitaplarında Toplumsal Cinsiyet”, Toplum ve Demokrasi, 2 (4), ss. 39-50.

GÜNAY, G., BENER, Ö., 2011, “Kadınların Toplumsal Cinsiyet Rollerini Çerçevesinde Aile İçi Yaşamı Algılama Biçimleri”, TSA, 3, ss. 157-171.

GÜVEN, O., 2010, “Sait Faik'in Hikâye ve Romanlarında Homoerotizm, Erkek İmgesi ve Kadın Temsilleri”, Yüksek Lisans Tezi, Bilkent Üniversitesi Türk Edebiyatı Bölümü, Ankara.

İPŞİROĞLU, Z., 2015, Tabular, Korkular ve Kadınlar, E Yayınları, İstanbul, 164s.

KIRBAŞOĞLU KILIÇ, L., EYÜP, B., 2011, “İlköğretim Türkçe Ders Kitaplarında Ortaya Çıkan Toplumsal Cinsiyet Rollerine Üzerine Bir İnceleme”, Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi, 2 (3), ss. 129-148.

KUYUMCU, N., 2018, Eleştirel Düşünce ve Eğitimde Tiyatro, Anahtar Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 160s.

ÖNDER, A., 2016, “Erendiz Atasü'nün Kale Adlı Öykü Kitabında Toplumsal Cinsiyet”, Turkish Studies, 11 (10), ss. 459-472.

ÖZDEMİR, M., 2010, “Türkiye'deki Reklamlarda Toplumsal Cinsiyet ve Sunumu”, Millî Folklor, 22 (88), ss. 101-111.

SEKMEN, M., 2017, “Masallar ve ‘Anlat İstanbul’ Filminin Toplumsal Cinsiyet Eleştirisi”, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 21 (3), ss. 827-845.

WIESNER-HANKS, M., E., 2020, Tarihte Toplumsal Cinsiyet, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 386s.

YILDIRIM, A., ŞİMŞEK, H., 2016, Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, 10. bs., Seçkin Yayıncılık, Ankara, 448s.

YILMAZ, A., ULUYAĞCI, C., 2007, “Televizyon Reklamlarında Çocuğa İlişkin Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Sunumu”, Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi, (6), ss. 141-157.